

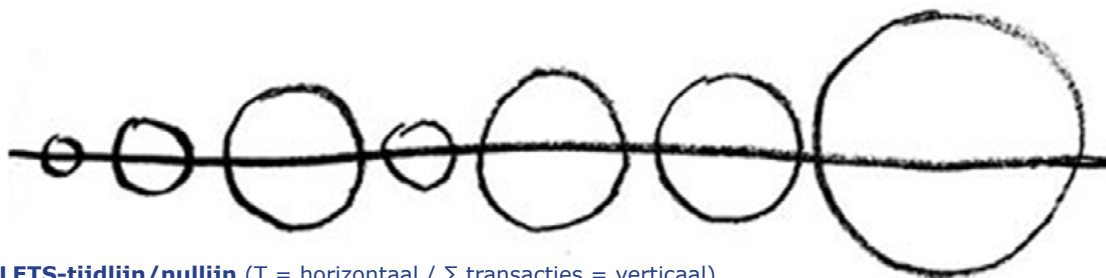
LETS-Talk!

10 juni 2016 bij Noppes Amsterdam

Beste LETS-vrienden

Noppes nodigde ongeveer 70 collega-verenigingen uit om elkaar eens in Amsterdam te ontmoeten. Elke ruilkring werd gevraagd een lijstje in te vullen en iets te vertellen over hun LETS. Het moest een soort LETS/TED-talks dag worden.

Op 10 juni ontvingen wij 15 (17*) 'munten', inclusief één uit België! Het aantal gasten werd nog eens verdubbeld door Noppesleden. Buurtsalon Jeltje, waar onze leden maandelijks bijeenkomen voor maaltijden en activiteiten, zat bomvol; onze kookploeg draaide een top-avond. De bijeenkomst was een groot succes: de sfeer was uitstekend, de verhalen stuk voor stuk boeiend — we kwamen tijd te kort!

LETS-tijdlijn/nulllijn (T = horizontaal / Σ transacties = verticaal).

De som van de saldos van een LETS mag altijd nul zijn - de som van de leden en hun transacties zijn dat zeker niet!

Verslag

Dit stuk is niet alleen het relaas van een mooie en intensieve middag en avond, het is meer geworden: LETS wordt gekenmerkt door een handvol thema's, waar iedere kring zijn eigen draai aan geeft. Hoe dit wordt gedaan, heb ik ook proberen te beschrijven. Tegelijkertijd is getracht deze gemeenschappelijke thema's wat te objectiveren. Aan het eind van dit verslag vindt u een voorzichtige conclusie.

Aanwezige kringen

De aanwezige LETS vertegenwoordigers zo'n 3000 leden uit alle delen van Nederland — en België! We waren heel blij met de komst van 'Oostende'.

De kringen kwamen uit:

Amsterdam (2), Arnhem, Den Haag, Drachten e.o., Ermelo, Het Gooi, Nijmegen, Oostende, Purmerend, Rotterdam, Utrecht e.o., Texel, Woerden en Zoetermeer (zie overzicht p. 2).

- ▶ p. 2: **Namen van alle kringen**, hun vertegenwoordigers, **alle info**.
- ▶ p. 4: *2 **Niet-LETS** gasten.

- ▶ p. 4: **Namen bij de fotoos** (rechts langs p.1, 3 & 5) : **de sprekers**.
- ▶ p. 9: **Nawoord**: wordt vervolgd!

Aanwezige kringen en hun vertegenwoordigers (10 jun 2016):

Grote cirkels:

Kring info: naam, munt, email, profiel/ betaalsoftware

Kleine cirkels:

Aantal leden en type software:

Lichtblauw

Cyclos 3 of Cyclos 4-Communities;

Geen kleur

Anders of onbekend.

Gasten:

- (1) Gerald Tros, Alec Boswijk, Wil Bremers
- (2) Lia Kalis
- (3) Ronald Huynen
- (4) Riet Bal
- (5) Inez van den Broek
- (6) Eric van der Vegt, Jane Lubbers
- (7) Harco de Blaauw, Ineke Boomman, Maria Jansen
- (8) Sabien Meeremans, Annie Puype
- (9) Chantal Boon
- (10) Arie Smitskamp
- (11) Els Bakker, Ingrid Schütt
- (12) Franciscus Fockhuysen
- (13) Geert Wiegers, Paulien Vervoorn
- (14) Hennie van den Heetkamp
- (15) Floris Hollestelle e.a.

175
Ruilclub
Pebbles (A'dam)
pebble
ruilclubpebbles@gmail.com
(anders)
1.

35
LETS-
groep
Knooppunt Arnhem
knoop
letsarnhem@gmail.com
PXsystem
2.

1200
Timebank
Den Haag
hour
ronald.huynen@timebank.cc
Cyclos 3
3.

110
Ruilkring
LETS-
Drachten e.o.
peije
bestuur@letsdrachten.nl
Cyclos 3
4.

65
LETS
Ermelo
pauw
info@letsermelo.nl
Cyclos 4 (C)
5.

115
LETS
't Gooi
knikker
aanmelden@letshetgooi.nl
(onbekend)
6.

190
LETS
Nijmegen
zon
informatie@letsnijmegen.nl
Cyclos 3
7.

250
LETS
Oostende (B)
schelp
sabienmeeremans@telenet.be
eLAND
8.

17
LETSP'end
(Purmerend)
watermunt
letspend@gmail.com
Cyclos 4 (C)
9.

450
DAM,
Rotterdams
geld
dam
administratie@rotter-dam.nl
Cyclos 3
10.

25
LETS
Texel
boetje
info@letstexel.nl
(onbekend)
11.

100
LETS
Utrecht e.o.
het Sterrenstelsel
ster
info@sterrenstelsel.nl
LetsContact
12.

38
Ruilkring
Woerden
kaaskop
info@ruilkringwoerden.nl
Cyclos 3
13.

30
Lets
Zoetermeer
talent
lets@letszoetermeer.nl
LocalExchange
14.

458
Noppes
(Amsterdam)
noppes
info@noppes.nl
Cyclos 3
15.

1. Wat is LETS voor ons?

LETS — uitgebreidere beschrijvingen vind je overal op internet — is een combi van een (gesloten) **economisch systeem** en een **sociaal netwerk**. Het is dus bij uitstek geschikt om geld in een groep (lokaal) vast te houden en de leden bij elkaar te brengen/houden. In de Statuten/Huishoudelijk Reglement (HR) van een LETS staan vaak extra doelstellingen, zoals **maatschappelijke rechtvaardigheid** en **duurzaamheid**.

Bij binnenkomst kreeg iedere bezoeker een *vragenlijst* en werd gevraagd in een paar zinnen aan te geven wat voor hem/haar LETS is. Er was veel overlap, en veel ervan staat ook in het communicatiemateriaal van Noppes.

Uit de vragenlijstjes ...

(LETS is) ... voor particulieren en ondernemers ... een proeftuin voor je talenten ... laten zien dat geld anders kan ... informeel ... beetje groen, recyclen, links en alternatief ... samen klussen, buddies, dienst-wederdienst, gelijkwaardigheid ...

Het meest ingevulde antwoord:
LETS is leuk!

plantjes uitwisselen, workshops, oppas ... betaalbare expertise, regelmatig samenkomen bij een lid thuis ... samen eten ... een plek waar iedereen zichzelf kan zijn ... je leert je dorps- en stadsgenoten kennen, stimulans om te verbinden ... zonder euros iets voor elkaar krijgen ... samen werken, doen wat je graag doet (voor een ander) ... creatief, muzikaal ... digitaliseren ... handel in zelfgemaakte spullen, verhuur ...

Vrijwel elke stad en regio in Nederland heeft een ruilkring!

Samen eten

Samen drinken, eten was altijd al heel belangrijk voor mensen, en de meeste LETS houden dit ritueel nadrukkelijk in ere, in culinairs, kLETS-café's of bij leden thuis. Zo ook 10 juni. De dames van Noppes Culinaire serveerden een heerlijke 4-gangen maaltijd.

Daar omheen gaf iedere LETS haar **TED-Talk**. Het bleek een uitstekende formule! Wel was er onvoldoende om hulp geronseld — ja, LETS draait om samen doen en vrijwillige inzet. **Woerden** kwam (net als gastheer Noppes) door tijdgebrek niet aan het woord. Excuses aan onze kookploeg en **Woerden**, de volgende keer organiseren we dit beter!

De TALKS ...

De vragenlijsten boden enig houvast maar de Talks waren veruit interessanter en vooral positief en inspirerend. Wat (mij) opviel:

Oostende goede contacten met de gemeente ... Timebank (waar alles wordt afgerekend in tijd) meer dan duizend leden ... Rotter-Dam grootse ambities, een gedreven team ... LETS Nijmegen heel actief; de stad heeft 'n deelwinkel, repaircafé's ... buur LETS Arnhem helaas last van een sterke ledendaling ... bij Hetgooi kunt je 'knickers' verdienen met vrijwilligerswerk buiten de kring ... LETSP'end is deel van Transition Town Purmerend: geïntegreerd, klein, piepjong ...

Elk verhaal was de moeite waard!!

... Noppes, de oudste (opgericht in '93) en grootste (nu 458 leden, eens >1000) LETS van Nederland ... Drachten (met 45.000 inw.) heeft evenveel LETS-ers als Utrecht (311.000 inwoners) ... ook op Texel is er LETS-draagvlak ...

Verwante systemen ...

LETS is zeker niet de enige diersoort in 't alternatieve geldwoud. Er waren twee (drie) andere systemen aanwezig:

Timebank schrijft het duidelijk op: wij zijn géén LETS: ... een complementaire munt maar géén LETS, Timebankers kunnen niet rood staan (geen nul-lijn), enkel diensten, Engelstalig ...

Ze delen wel veel waarden met 'ons', het hele systeem lijkt sowieso veel op LETS, ze gebruiken dezelfde 'banking'

software (Cyclos). Ze zeggen meer nadruk te leggen op gelijkwaardigheid tussen de leden: de rekeneenheid is de *hour-note*; een uur oppas kost daarmee evenveel als, zeg, een uur juridische hulp. Waarom Engelstalig? Daarmee sluit je in Nederland toch ook mensen uit.

Ook aanwezig: de **Alchie** (Alec Boshuis, info@energieregie.nl) en **WeMiles** (Airmiles-achtig loyalty systeem van Wil Bremers, wil@bremers.nl). Beide systemen zijn nog in voorbereiding. Beiden zijn óók Pebbles-lid.

2. Gemeenschappelijke thema's

In de gesprekken waren veel gemeenschappelijke thema's te zien (zie ook bij 4. *Drijfveren*). Ik geef het hieronder weer, zoals ik het heb onthouden, doorspekt met eigen ervaringen en opvattingen — het is maar dat u het weet (-;-).

► Identiteit

Wat is onze motivatie, doelstelling, ambitie? *Slow money*? Een factor in het vernieuwen van de economie? Alleen voor een bepaalde doelgroep? Of moet iedereen eigenlijk lid worden? Wat is een gunstige omvang? Is klein blijven noodzaak, goed genoeg of vind je groei noodzakelijk?

Onder het motto ...

Noppes had altijd als motto: *Ruil-je-rijk!* Dit is in 2015 veranderd in: **Een munt die mensen verbindt.** Het sociale aspect is immers minstens zo belangrijk als het economische.

LETS-ers willen een bijdrage leveren aan een 'betere' samenleving en zijn daarmee onderdeel van een grotere en actuele maatschappelijke stroming.

Ik denk dat het goed is, te weten wie onze **vrienden** zijn, daarmee contact te houden en indien mogelijk een ver-

binding aan te gaan, zoals LETSP'end onderdeel uitmaakt van *Transition Town Purmerend* en **Noppes** vaak in Pakhuis de Zwijger komt (*Stadmakers, New Economy*).

Klein of groot ...

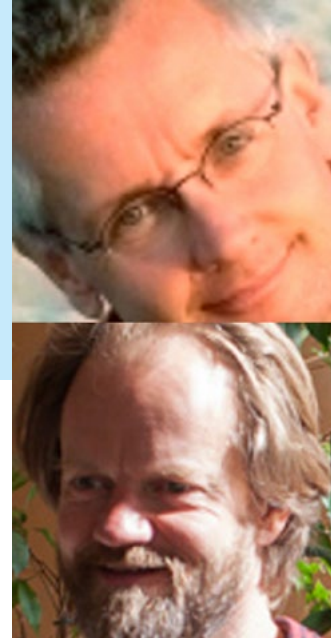
De schaal heeft tegenstrijdige consequenties voor het sociale, organisatorische en economische deel van een kring. **Timebank** is de grootste (spannend), maar is ze evenredig gezelliger dan de kleintjes? Bij **Texel** kent iedereen elkaar, is de handel vast beperkt, maar is de *cohesie* groot, en zijn de deelnemers zeer tevreden.

► Ledenactivering

Wat organiseer je voor je leden? Wat doen leden zelf? Hoe hou je je ledenbestand vitaal? Je leden betrokken en actief? Hoe werf je nieuwe leden?

Vaak is maar een klein aantal leden echt actief. Dit percentage verhogen is een uitdaging. **Noppes** had daartoe **LAKS** (*LedenAktiveringsKommiSsie*), **Ermelo** de *Prikkelcommissie*.

Anderzijds: waarom **slapende leden** te hard vallen? Zij steunen de kring ook, en betalen contributie.

PASFOTOOS (alle sprekers):

Pag 1 (bov > ben)

1. Sabien Meeremans (Oostende),
2. Eric v/d Vegt (Hilversum / 't Gooi),
3. Chantal Boon (Purmerend),
4. Franciscus Fockhuysen (Utrecht),
5. Hennie van den Heetkamp (Zoetermeer),
6. Gerald Tros (Pebbles Amsterdam),
7. Paulien Vervoorn (Woerden);

Pag 2

1. Arie Smitskamp (Rotterdam),
2. Ineke Boomman (Nijmegen),
3. Inez van den Broek (Ermelo),
4. Lia Kalis (Arnhem);
5. Ronald Huynen (Timebank Den Haag),
6. Riet Bal (Drachten),
7. Maria Jansen, (Nijmegen);

Pag. 3

1. Wil Bremers (WeMiles);
2. Alec Boshuis (Alchie)

Een volle Buurtsalon Jeltje op 10 juni 2016

Ledenwerving

Ledenwerving is geen sinecure. De **media** zijn dol op ons, maar de aanwas is niet navenant.

Daarvoor zijn allerlei redenen te bedenken: LETS is een gesloten systeem; met contributie (in euros) en commitment. Tegenover LETS staan *Marktplaats*, *Peerby*, *AliExpress*, de kringloop ...

Kringen hebben een sterke identiteit die niet iedereen kan aanspreken en Cyclos is niet erg sexy. Kringen hebben ook geen (financiële) middelen voor een nieuwe website of grootse wervingscampagne.

Een complementaire munt spreekt andere **alternatieve partijen** (stadsboeren, mantelzorgers, vrijwilligers, etc) best aan. Maar hoe verbind je die aan je munt? Geld voor bijvoorbeeld een **Verbinder**

om de partijen aan elkaar te knopen is er niet.

De geringe contributie (euros) kan niet het obstakel zijn. Een ander verdienmodel heeft (wil) LETS overigens niet, terwijl ledengroei ook vanzelf anonimisering en kostengroei betekent. Een gratis (groeps)lidmaatschap dan? Zelf onderdeel worden van een groter verband zoals Transition Town (LETSP'end)?

Community-building

De belangrijkste vraag is altijd: *hebben we het leuk met elkaar?* Ja!

De meeste LETS hebben hun sociale deel, hun **gemeenschap**, prima op orde. Men houdt een kantoor open of komt bij leden bijeen, organiseert gezamenlijke maaltijden, kLETS-café's; er zijn ruilmarkten, dans- en filmavonden,

vergaderingen enzovoorts.

Kringen hebben allerlei **commissies** (bestuur, raad van advies, klachtencie, automatisering, redactie, boekhouding, communicatie, etc), ledenvergaderingen, ze versturen digitale nieuwsbrieven, houden een **website** met agenda bij. *Oostende* heeft zelfs een **winkel**.

Op de site van *Noppes* staan de **activiteiten** van leden (ook niet-muntgerelateerde) in de Agenda, zoals een Linux-middag, meditatie-cursus, expositie of cartoon workshop.

Sommige LETS hebben fondsen voor **ledenhulp**: *Noppes* kent het *Joepie!-fonds* (dit vrolijke potje bevat 1000-en noppen); LETS-Nijmegen heeft het *Clara-fonds*. **Iets om trots op te zijn!**

3. Handel

► Starten en blijven rollen

Hoe start je de handel op, en hoe hou je haar aan de praat – laat je die munt rollen? Wat is een 'goede handelaar'? Wat reken je als contributie cq. belastingen? Hoeveel mag je rood staan (en positief)?

De clubs handelen allemaal volgens hun eigen maatstaven. De (virtuele) **wisselkoers** met de euro is meestal, voor het gemak, 1-op-1, wat verder niets zegt over de prijzen van goederen en diensten, die meestal zeer gematigd zijn.

Als leden elkaar vertrouwen is **opstarten** geen probleem: dan ga je gewoon aan de handel.

Als (nieuwe) leden niet rood mogen staan, moet er een list worden verzonnen. Zoals leden voor de organisatie laten werken en betalen in je munt. De *vereniging* duikt dan in de min. Dit roodstaan kan echter door het Bestuur niet 'terugverdiend' worden. Het ledensaldo zal positiever worden, *zonder* dat er aanbod tegenover staat. Kan dat kwaad?

Hoeveel leden hebben de LETS?

<100 (6): LETSP'end, Arnhem, Texel, Woerden, Zoetermeer, Ermelo; 100-200 (5): Utrecht, Drachten, 't Gooi, Pebbles, Nijmegen; 200-300 (1): Oostende; 400-500 (2): Noppes, Rotter-DAM; >500 (1): Timebank.

Deze handelwijze kan onbalans tussen vraag en aanbod (en in theorie **stagnatie** en **inflatie**) in de hand werken, maar ook extra **handel** en **binding** opleveren — een afweging dus. Je kunt wel 'geld' terughalen via 'belastingen' op positieve sal-

dos, maar dat kan remmende effecten hebben.

Allemaal keuzes die besturen kunnen maken, en daarmee een vorm van monetaire politiek. **Oostende** geeft leden 'n **start-saldo** mee.

Saldoregels voor min- (en plus-)saldos verschillen. Je wilt niet dat leden schulden maken en dan verdwijnen. **Nijmegen**

en **Oostende** trekken ook aan de bel bij een te *hoog* saldo, want oppotten is niet goed voor de handel.

De **belastingdienst** eist aangifte bij 'n omzet van >3000 eenheden p/jr. Voor ondernemers kan dat trouwens voordelen hebben, ook onder die grens. Maar niet veel leden handelen zoveel dat ze over die drempel gaan.

4. Drijfveren

Wat is nou het **nut** van een LETS-munt? In het geïsoleerde Courtenay, Canada (1983, waar LETS is ontstaan) viel alle dollar-activiteit stil en was het bittere *noodzaak*. Dat is nu en hier niet het geval, al spreekt het succes van de oerLETS nog steeds tot de verbeelding.

Relatieve euro-armoede

De €-speelruimte kan hier wel klein zijn. LETS is dan een mooie aanvulling waarmee je verrassende extras verwerft, mensen leert kennen en zelf weer economisch actief kunt worden.

Proeftuin

Ondernemers kunnen hun talenten testen, maatjes vinden, overcapaciteit benutten — maar niet graag ten koste van hun omzet in euros.

Particulieren met een uitkering hebben meer vrijheid. Deze zie je dan ook relatief veel bij LETS.

Rotter-Dam heeft veel zzp-leden; **Ermelo**, **Noppes** e.a. kennen naast *Particuliere* ook *Zakelijke* lidmaatschappen.

Onvrede

Onvrede met **de verdeling van de welvaart** is vaak een motief voor aansluiting bij een LETS, maar zelf geloof ik niet dat LETS het juiste recept is om deze macroproblematiek op te lossen:

Ja, de LETS-**geldcreatie** is *gedecentraliseerd* ('geld' ontstaat in de transactie), en, nee, er is geen **rente** (wel 'belasting'). En ja, geld blijft **lokaal** (binnen de kring, geen wisselkantoor). Alles moet door de leden dus *zelf* worden gedaan — en *onbetaald*. Voor hen is deze opgave bij flinke groei simpelweg te groot.

Het financiële stelsel

Het is serieus: heel wat economen hebben twijfels bij de houdbaarheid van het huidige geldsysteem (zie o.a. het *Sustainable Finance Lab*, of *Ons Geld*).

► De rol van onze munt

Hebben wij grote ambities wel nodig? Is het niet voldoende deel uit te maken van de maatschappelijke stroming die de noodzaak tot hervorming van onze maatschappij formuleert en de druk daarop in stand houdt? Klein is ook prima.

Wie gaat ons redden?

De overheden, economen, (centrale) banken? Blockchain, GooglePay, UN-coin, eh ... of toch LETS 3.0? In het laatste geval is er toch echt geen ontkomen aan complexe monetaire politiek, idem organisatie en een overtuigend **winstmodel** voor veel partijen ... ik zie het niet gebeuren.

Rechtsvorm

Vereniging veel LETS zijn een vereniging (met Statuten en HR). De leden zijn de ‘baas’ (via de ALV) en krijgen alle ruimte om actief te worden. Ze ‘moeten’ dat dan wel doen.

Stichting (2) Rotter-Dam en Utrecht; bestuur kan slagvaardiger zijn dan bij verenigingen.

Geen (5) Pebbles, Woerden, Zoetermeer e.a. hechten er aan *geen* rechtsvorm te hebben.

Contributies

Munt Alle LETS vragen een maandelijkse bijdrage (*‘belasting’*) in hun munt van leden. Vaak worden de minsaldos ontzien. Pebbles vraagt alleen een bijdrage per transactie.

Euro De meeste LETS vragen een *contributie* tussen 5 en 22 eu p/jr. Enkelen zijn *gratis*, waaronder LETSP'end en Timebank. Pebbles vraagt alleen bij de inschrijving een bijdrage.

Mixen met de euro?*

Nee 5 LETS
... staan alleen transacties in de eigen munt toe. Alleen onkosten mogen in euros.

Ja 6 LETS
3 onderscheiden *Zakelijke leden* (mogen mixen) en *Particuliere leden* (alleen euros voor onkosten); 3 staan mixen toe.**

Onbekend 4 LETS

*In advertenties (zie tekst hieronder).

5. Stagnatie

Als ik rondkijk zie ik dat stagnatie een van de grootste uitdagingen is voor LETS. In het ledenbestand, en in de economie.

Nieuwe leden houden een vereniging vitaal en geld moet rollen. Geld moet verdiend, een beetje gespaard, maar vooral *uitgegeven worden* (en dan weer verdiend). In een gesloten kring met een logischerwijs beperkte markt is dat lastig. En waarom werken als je je geld niet kunt uitgeven? Dan ligt stagnatie op de loer.

In de euro-economie kun je je geld *overall* laten rollen.

Schaalvergroting dus met meer divers Vraag & Aanbod (V&A)? En de cohesie dan? We stuiten weer op 't **groot-klein dilemma**.

Het zijn interessante vraagstukken en de afgelopen jaren heb ik als voorzitter van Noppes met

wisselend succes geprobeerd om hierin wat vooruitgang te boeken.

Tips: versterk je **community**, zoek naar een betere afstelling van V&A, doe aan *match-making* (help leden elkaar te vinden); verbeter je website, werf nieuwe leden, verbind je met ‘vrienden’ (Noppesleden kunnen bij badhuis Dacosta naar de sauna voor noppen).

Met je munt de markt op

Een heel interessant idee: deel je munt via een **Cyclos-portal** (web services) met verwante groepjes die geen betaalmiddel hebben. Maak een deal met stakeholders zoals sociale instellingen, buurtsuper, school, gemeente, e.d.

Allemaal makkelijker gezegd dan gedaan, blijkt ...

Stagnatie wordt ook niet altijd als zodanig ervaren (‘het gaat toch prima zo’), en is voor LETS met ‘n sterk sociaal karakter waarschijnlijk helemaal geen halszaak. Ze hebben het

gezellig samen — wat maakt het uit dat het aantal transacties de bank niet breekt?

6. Die euro ...

► Die euro ...

Rolt die met ons mee (gemengde transacties) of niet? Willen we subsidie, of juist niet? Redden we alles wel met de eigen leden, op eigen kracht?

... vijand of partner

De Belgische prof. **Lietaer** (*The Future of money*), gelooft niet in de kansen van een alternatieve munt zonder euro-steun. Iedere aanwezige deze avond bewees dat het wel *kan*; sommigen *wil-len* geen steun.

Noppes kreeg **subsidie** (van STRO en A'dam), maar draait sinds 2010 alleen op contributies van de leden (ca 8000 eu p/jr). De meeste LETS doen met minder hun ding.

Grotere **ambities**, daar heeft Lietaer vast gelijk in, zijn erg

moelijk zonder euros waar te maken. Hard werken voor noppes (letterlijk), kan op den duur leiden tot burn-out.

Support van de euro

In Nederland krijgt LETS geen **overheidssteun**. In België wel: *Oostende*. Is dat een Lietaer-effect?. In Rotterdam flirtten grote ondernemers met veel geld met Rotter-DAM. In 't Gooi gaat de lokale overheid misschien een injectie geven. Dat zou mooi zijn: *Als er één schaaap over de DAM is ...*

Mixen met de euro

LETS zijn opgericht voor handel met de eigen munt, maar moet je de **euro** daarom helemaal **uit je netwerk weren?**

Het huishoudboekje van Nederlanders staat vol met

euros, onze munten zijn dus per definitie **complementair**. Je kunt je netwerk verstevigen als je ook transacties (deels) in euros toelaat. Zzp'rs (leden zonder uitkering) geef je zo een betere kans om mee te doen.

Hierover wordt verschillend gedacht, in Statuten en onder leden. In die van o.a. **Noppes** en **Ermelo** staat dat **Zakelijke leden** (met btw- cq. kvk-nr) transacties mogen doen met een max-deel van 85% in euros. Bij **Noppes** werd er tot voor kort geen gebruik van gemaakt: velen bleken zelfs niet van de regel op de hoogte ... en discussies over dit thema liepen soms hoog op (zie o.a. het *Forum* op onze website).

Niettemin werd het wèl *gedaan* en *gedoogd* binnen het netwerk, bijvoorbeeld als iets veel tijd kost, bijzondere exper-

tise of snelle actie vereist. Dat lijkt logisch. We hebben een gesloten geldsysteem, maar we zijn niet wereldvreemd of totalitair.

Het is verder een kwestie van **fatsoen** dat je voorafgaande aan een transactie duidelijk en transparant tegen elkaar bent, ook wat de betaling aangaat.

Bij **Noppes** zijn de regels zo: Wat je *buiten* de advertenties om in euros, bitcoins of noppes doet, wordt als een privézaak beschouwd.

In de advertenties moet een **Zakelijk** lid zich kenbaar maken, anders mag hij alleen onkosten in euros declareren.

Heldere **regels** zijn dus belangrijk. Gaat het toch nog mis, dan heeft **Noppes** ook nog een **Klachtencommissie**.

7. Software

Oudere leden denken met weemoed aan de papieren LETS-krant met advertenties maar LETS anno 2016 is volledig gedigitaliseerd. Websites, apps (mobieltje) en ook o.a. Facebook worden volop gebruikt.

► Cyclos

De meeste kringen gebruiken Cyclos (van STRO): v. 3 (gratis te downloaden en zelf te hosten, maar niet meer ondersteund), of v. 4 (gratis gehost, maar je moet onderdeel worden van STRO-communities; (dit doen Purmerend en Ermelo). Arnhem gebruikt *PXsysteem* en *Oostende eLAND*).

Voor eBanking, plaatsen van advertenties en de ledenprofielen gebruiken alle LETS software – meestal Cyclos (*zie het overzicht op p.2*)

Cyclos is gratis en al vrij lang in gebruik bij LETSen en is ook daarbuiten populair. Hosting kun je zelf doen, of ergens betaald onderbrengen. Via STRO

vind je aanbieders gespecialiseerd in Cyclos.

Cyclos maakt het voor de leden mogelijk betalingen te doen, en om persoonlijke info en advertenties te beheren en deze met andere leden te delen. Het bestuur kan een goed inzicht krijgen in de interne handel van de kring met de **rapportages**.

Interface van Cyclos 3.x

Er ook kritiek: de **Marketplace** van Cyclos wordt als **weinig gebruiksvriendelijk** ervaren. De splitsing tussen de website van een kring en Cyclos (aparte url en apart wachtwoord) als hinderlijk. Een stimulans voor de handel is Cyclos niet: lekker even in advertenties grasduinen is er niet bij. Dat is natuurlijk jammer en de vraag is waarom STRO dat nooit aangepakt heeft. Gericht zoeken kan goed.

Cyclos web services

Daarmee is de interface- en integratiekwestie op te lossen: je kunt Cyclos in de LETS-website integreren, en alle data uit de Cyclos database, zoals het advertentieaanbod, naar wens *customisen*. Daar is echter flink wat doorzettingsvermogen en programmeerkunde voor nodig, en die zijn niet bij elke LETS aanwezig. Tegelijkertijd zijn de **support** en documentatie van STRO erg **mager**. De meeste

LETS zijn te klein voor deze uitdaging.

Wat wil STRO?

Omdat Cyclos 3 (zelfstandig te gebruiken) niet meer wordt ondersteund en je je voor het gebruik van v.4 bij **STRO-communities** moet aansluiten (of betalen), lijkt STRO **samenwerking** tussen verschillende munten te willen stimuleren.

Gaat STRO de handel in de verschillende munten (kringen) verder faciliteren? Een handige webservice plug-in presenteren? Support verbeteren?

STRO was wel uitgenodigd, maar is helaas niet gekomen. We waren graag met hen in discussie gegaan over de toekomst van digitale betaalsystemen en wat die voor LETS en community building *at large* kunnen betekenen.

8. Samenwerken?

Het samen zijn beviel goed!

We willen ook best samenwerken — maar hoe en waarop?

LETS zijn erg lokaal, gehecht aan hun eigen munt, huiskamer en vooral **zelfbestuur**.

Samengaan in **één database** (zoals van STRO) lijkt een aantrekkelijke manier om samen te werken, maar heeft ook weer hindernissen en bezwaren ...

Het overstappen van Cyclos 3.x naar Cyclos 4 / Communities is niet heel gemakkelijk. Bovendien raak je daarbij de geschiedenis van je transacties kwijt.

Het delen van logeeradressen dan? Of het bouwen van een aansprekende gezamenlijke Marketplace? Met de web services ...

Sommigen leek het leuk dit te gaan doen, en *Wie weet* komt het 'r nog eens van. Ideeën (ambities, opinies en kritiek) zijn er in overdaad. Niettemin lijkt het overal toch nog net te ontbreken aan echte wil, energie en — tja — euros?

Floris Hollestelle, organisator

9. Tenslotte

Eén ding was 10 juni glashelder: LETS is nog steeds leuk!

Slow money

De meeste LETS zijn **slow money**, in de goede zin van het woord, als in slow food. Quality. Ik zag allerlei vormen en oplossingen om de handel te bevorderen, waarbij gewoon doormodderen een prima optie blijkt te zijn.

Als je meedoet aan een LETS micro-economie ga je beter begrijpen wat geld (vergeef me het door elkaar gebruiken van: geld, munt, punt en rekening-eenheid) *is* en wat het **kan**, **nee**, **moet zijn**: een munt die mensen verbindt.

Iedereen had het naar zijn zin deze 10e juni (en ik zeker). Dank voor jullie inzet en warme aanwezigheid!

Wordt vervolgd !!

Floris Hollestelle,
Voorzitter Noppes

Moderator, organisator LETS-Talk
10 juni 2016 (v.#1). Alle rechten
voorbehouden. © Floris Hollestelle